

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru Români și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.”

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Invitare la prenumerațiune.

Ne găsim în fața unui trecut de douăzeci de ani al acestei foi: și credem că nu greșim, dacă la această dată îndrăznim a susține, că „Biserica și Școla” între grelele împrejurări ale acestei părți din istoria noastră contimporană a lucrat cu puterile, de cari a dispus, la ridicarea și întărirea sântului de pietate creștinăscă al poporului nostru.

Acésta este convingerea, carea ni-o lasă trecutul, pentru ca cu indoite puteri să intrăm în anul ce urmăze.

Ne despărțim între grelele împrejurări de anul și de anii trecuți; și Dumneșeu știe, prin câte greutateți, ne va fi scris în cartea sorții, ca să trecă biserica și poporul nostru în anul, de carele ne apropiăm. Un lucru însă îl șcim și noi ómenii, și a-nume: Am învățat și noi ómenii, din dumneșeiescă descoperire și din desvoltarea istorică a bisericii, și a popórelor, că sântul de pietate este factorul unic pre carele să baséze puterea de resistință și capacitatea de vieță și desvoltare a popórelor lumii.

Purcedând dela faptul acesta neindoios, consfințit prin evangelia Domnului și prin desvoltarea de veacuri a popórelor lumii, sântul de pietate creștinăscă constitué astăzi și totdeauna tária și puterea bisericii și poporului nostru în lupta lui pentru apărarea și desvoltarea individualității noastre naționale; și purcedând dela faptul acesta este natural, că progresul și înaintarea noastră ca biserică și popor depinde dela starea și înaintarea noastră în sântul de pietate creștinăscă.

Dar sântul, de care vorbim, are astăzi din nefericire mai mulți dușmani, decât ori când altă dată. Stăm astăzi pe acest teren în fața unei mulțimi de

curente greșite, cari tóte lucréze cu tótă puterea, ca să slăbescă pietatea față de evangeliă și stima față de biserica Domnului. În fața acestor curente pozițiunea bisericii noastre este astăzi mult mai grea, decum era numai înainte cu câțiva ani. Atât pre terenul pastoral, cât și pre cel al educațiunii poporului și pre cel administrativ bisericesc întâmpinăm astăzi greutateți mai multe decât numai câțiva ani în urmă.

Curentele, de cari vorbim, sânt credem noi, de natură trecătoare ca și tóte curentele de acest soi, ce s'au ivit în lume. Biserica însă este instituțiune vecinică; și neapărat trebuie să susțină lupta, folosind armele evangheliei față de ori ce astfelu de curent. Ca să putem susține cu deplin succes această luptă este neapărat de lipsă, să-ne armăm în măsură trebuincioasă cu doctrina și desvoltarea istorică a bisericii, și mai cu seamă cu modul, în cari au manuat armele evangheliei părinții bisericii. Chiar pentru acésta am publicat în anii trecuți în această foiă un studiu aprópe complet de teologia pastorală, ér în cești trei ani din urmă am publicat studie din istoria bisericească universală și din istoria bisericii noastre române.

În special vom ține cont de administrațiunea bisericească și școlară, și în genere de tóte cestiunile cari privesc biserica și școlele noastre confessionale, ca astfelu să putem contribui și din a noastră parte la promovarea și înaintarea scopurilor mari, cari le urmărim prin biserica noastră națională.

În speranța, că Dumneșeu ne va ajuta să putem corăspunde în măsură tot mai mare angajamentului luat prin programa acestei foi, — mulțămim onoratului public pentru spriginul, ce ni la

cordat în trecut, și cerem binevoitoriul sprijin și pentru viitoriu.

În această speranță, deschidem abonament nou la „Biserica și Școla“ pentru anul 1897, cu condițiile, cari sânt puse în fruntea foii.

Redacțiunea.

Afacerea Metropolitului-Primat Ghenadie resoltivă.

Evenimentele petrecute în timpul din urmă în afacerea Metropolitului-Primat Ghenadie sânt o nouă dovadă, că viu și puternic este sentimentul de alipire și iubire al poporului român către biserica strămoșească și către ierarchia națională. Sentimentul public al românilor a cerut cu înțepire, ca cunoscuta sentință de caterisire adusă la 20 Maiu a. c. în contra primului prelat al României să se schimbe, și biserica să-și reia mersul său normal în cadrul sfințelor canóne și al sfințelor ei așezăminte. Și mulțămită lui Dumnezeu, înțelepciunea Regelui Carol și patriotismul bărbaților români, au sciut să dea acestei cestiuni, carea timp de 7 luni au ținut în o adevărată febrere întregă opinia publică românească, o norocóasă soluțiune. Prin această soluțiune s'a redat bisericii stima, autoritatea și linișcea cuviincióasă.

Evenimentele, prin cari s'a efeptuit acest însemnat act, s'au petrecut în următorul mod :

După retragerea ministeriului Sturza noul ministeriu, compus sub presidiul D-lui Aurelian a laut angajamentul, că va da cestiunii, de carea vorbim, o soluțiune, carea să corespundă cu sentimentul public al Românilor. În conformitate cu acest angajament s'a conchemat s-tul sinod la 4 Decemvre a. c. în ședință, și actualul ministru al cultelor și instrucțiunii publice, dlu Mărzescu, arătând în un discurs bogat în învățături creștine, greșelele, cari s'au făcut la aducerea hotărării din 7 Maiu, și anume între altele, că Î. P. S. S. a fost judecat în lipsă, „așa că Înalta și S-ta această autoritate nici a putut, și nici a fost pusă în pozițiunea de a cunoșce toate întâmpinările la învinuirile“ ce i-se aduceau, a cerut, ca hotărarea dela 20 Maiu să-se scótă din valóre.

Propunerea dlui ministru s'a predat unei comisiuni esmise ad hoc din 3 membrii ai sântului sinod, carea formulând proiectul de conclus, sântul sinod a adoptat următória hotărare : „Sântul sinod, călăuzit de cuvintele Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Christos, care a ȓis Sântilor

săi ucenici și apostoli, ai căror umiliți următori sântem : „Pace vouă, pacea mea o dau vouă ca să-vă iubiți unii pre alții, căci în această vă vor cunoșce toți, că ai mei ucenici sunteți, de veti avé dragoste între voi.“

Acestei porunci dorind a urma cu toții și încredințat sântul sinod, că unirea și dragostea sânt singurele, care dau omului linișcea conștiinței, și-l fac fericit în lumea această, și-l pregătesc pentru a mosceni viéța viitória.

Considerând, că numai prin unirea și dragostea cea dintre noi, se va prémări Dumnezeu cel în Treime : Tatăl, Fiul și Duchul sfânt ;

Avéd deapurarea în vedere, aceste sante și Dumnezeuiesci precepte, Sântul Sinod cu puterea harului ce i-s'a dat de către Domnul nostru Iisus Christos întru Duchul sânt de a lega și deslega hotărește : „ridică de deasupra metropolitului Ungro-Vlachiei Ghenadie Petrescu, hotărarea dela 20 Maiu 1896.“

Acastă sentență s'a aprobat prin decretul regal d-to 4 Dec. a. c. Nr. 4081.

În aceeași ȓi Î. P. S. S. Metropolitul-Primat Ghenadie a subșternut o cerere de dimisiune Maiestății Sale Regelui Carol. În această cerere Î. P. S. S. dechiară că : „Acum când dreptatea mi-s'a făcut, și sânta noastră biserică numai este turburată de nișce întâmplări, pre cari eu, urmând pilda Mântuitorului m'am hotărit să-le uit, nu voiesc să-se credă, că ași fi pedecă la dragostea și liniștea, carea trebuie să domnescă printre păstorii sufleteșci ai neamului nostru ;

Prețuind mai mult binele sântei noastre biserici și pacea supușilor credincioși ai Măiestății Vóstre, decât deșertăciunile slavei și a măririlor, rog pre Maiestatea Vóstră să binevoiți a-mi primi demisia din scaunul de metropolit-primat al țării.“

Primindu-se dimisiunea Î. P. S. S. prin decret regal s'a conchemat colegiul electoral pentru alegerea noului Metropolit-Primat ; și a fost ales fostul Metropolit-Primat Î. P. S. S. Iosif Gheorgian, care alegere a fost aprobată și de Regele, și instalat în scaunul metropolitan.

Cu ocasiunea instalării M. S. Regele a pronunțat următorul discurs :

„Cu sufletul mișcat de bucuriă am încredințat Înalt Pré Sântiei Tale cărja arhiepiscopală, ca un semn vedit al înaltei trepte de Metropolit al Ungro-Vlachiei, Exarch al Plaiurilor și primat al României, la care ai fost din nou ridicat prin glasul Marei a-

dunări, pentru fericirea Sântei Biserici autocefale ortodoxe române.“

„Țera întrégă cu Regele în frunte, salută cu dragoste și respect reîntorcerea Inalt Prea Sântiei Tale la acest Scaun Metropolitan, pe care 'l ai împodobit prin cuviosia Ta și prin toate însușirile însuflețite de blândete și de modestie.“

„In fața împrejurărilor grele prin cari Biserica a trecut, Inalt Prea Sântia Ta ai părăsit odihna și liniștea sufletescă ce ai căutat departe de lumea sgomotasă, spre a răspunde la obștesca dorință a binecredinciosilor de a revedea în mijlocul lor pe vrednicul Metropolitan, care în lunga și bine-cuvântata sa păstoria, a lăsat în turmele Sale neuitate amintiri de dragoste și venerațiune.“

„Pronia cerescă să bine-cuvinteze sânta chemare a Inalt Prea Sântiei Tale, și să răsplătescă sirguintele, ce din nou vei desfășura întru păstrarea tăriei și strălucirii Sântei Biserici naționale.“

„Investitura Metropolitanilor și a Episcopilor este un act totdeauna înconjurat de o mare solemnitate; de astădată însă, această ceremonie dobândește o deosebită însemnătate, căci ea s'a săvârșit nu numai în fața S-tului Sinod, a corpurilor legiuitoare și a autorităților constituite, ci și a tuturor fruntașilor Țerei, cari au închinat puterile și rivna lor la ridicarea și întărirea regatului. Acesta este o scumpă mărturisire, că toți se întelnesc într'un singur gând, într'o singură voință; de câte ori se presintă mari cestiuni naționale, când Patria are nevoie de concursul tuturor fiilor săi.“

Jubileu.

Lipova, 18 Decembre 1896.

Domnule Redactor !

În ziua de 21 Novembre a. c. st. v. comuna noastră bisericescă a sêrbat jubileul de 50 de ani de preoție al venerabilului părinte I o s i f S u c i u. La dorința espresă a jubilentului sêrbarea a avut caracter curat bisericesc. În această zi jubilentul a servit s-ta liturghie asistat de preoții: T. Opreanu și I. Cimponeriu. La finea s-tei liturghii părintele jubilante a rostit următoarea cuvântare:

În numele Tatălui, și al Fiului, și al sântului Duch, Amin!

Iubiților creștini! De câte ori m'am suit pre amvon în locul acest sânt, de v'am predicat despre 'naltele judecări a-le lui Dumnezeu, tot-deuna sufletul meu, au simțit mângăere și bucurie; — astăzi însă suindu-mă în acest loc sânt — îndecită mângăere simțesce sufletul meu, pentru-că în ziua de astăzi să implinesc 50 de ani a funcționării mele ca preot în sânta biserică această.

Astăzi pentru mine e o zi de mare însemnătate, că pronia cerescă m'a învrednicit a ajunge această etate, pentru care închinăciune, mărire și mulțămire am adus astăzi Tatălui ceresc!

Astăzi mă aflu în așa pozițiune iubiților mei, în care s'a aflat S. A. Pavel în comuna Efesulu i, unde dânsul mai mulți ani, cu mare zel a predicat și a învățat pre Efeseni cuvântul lui Christos fiul lui Dumnezeu; și precum S. A. Pavel după împalinirea chemării sale, a salutat pre iubiții săi Efeseni; chiar așa și eu în ziua de astăzi vă salut pre toți, pre bogați și sêraci, pre bătrâni și tineri, pre mari și mici, și vă recomand să-mi primiți sfatul și învățătura mea pastorală binevoitoare eșită din adâncul inimii mele.

Mai nainte de toate din adâncul sufletului meu poftesc, dar tot-deodată rog pre Tatăl ceresc, ca în orașul acesta, unde am servit 50 de ani, în veci se remănă credința dreptcredinciosă ortodoxă nestrămutată, considerând că fiesce-carele creștin aparținătoriu la această sântă biserică, are un suflet și o credință. — „Și ce ar folosi omului de ar dobândi lumea totă, și își va pierde sufletul său,“ ăice sânta evanghelie; ăra considerând de altă parte: cel ce este necredincios cătră biserică, cătră legea în carea s'a născut, botezat și crescut; — cătră cine va fi credincios? Deci iubiții mei! fiți tari ca stânca în credința voastră strămoșescă; căci această credință este dela însuși Christos Mântuitoriu lumii înființată și aședată prin sântii săi Apostoli.

Fericită! de 3-ori fericită e comuna aceea în carea stăpănesce statornicia în credință împreună cu frica lui Dumnezeu!

Legea lui Dumnezeu ne învață, ca toate bunătățile lumii, cu așa cumpet să le folosim, prin care să ne putem apropia de Dumnezeu. Legea lui Dumnezeu ne învață, ca toate neplăcerile și necazurile lumii, cu statornicie să le suportăm, fiind convinși, că dincolo de morment, ne așteptă o viață fericită. — Acestea vi le recomand ca un diamant přescump să le aveți tot-deuna în inimile voștre; dar mai vêrtos să le înrêdăcinați în inimile pruncilor voștrii. Drept-aceea iubiților! Vê recomand ca cu căldură să înbrățișați biserică și școla voastră națională; căci acestea sunt instituttele cele mai îndemănatice pentru fericirea voastră și a următorilor voștrii, acestea sunt isvorul credinței celei adevărate. Da! Biserica și școla noastră națională tot-deuna au fost, și sunt și astăzi singurul scut al limbei nōstre materne — au fost asilul, adecă: locul de scăpare în contra tuturor fortunelor; deci aceste institutute să le spriginim cu toate puterile nōstre morale și materiale!

Mai departe din adâncul inimii mele vă poftesc: ca Dumnezeu să vă dăruescă în toate întreprinderile voștre sporiu cu abundență, ce veți economisa. Dumnezeu să vă înmulțescă toate cele de folos, să vă dăruescă succes în toate întreprinderile voștre.

Dar iubiților mei! toate aceste vă vor folosi, decă veți trăi în armonie, în dragoste și bunăînțelegere ajutorându-vê unul pe altul, căci constatat este, că

prin bunăînțelegere lucrurile cele mici, cresc, și se fac mari: ăra prin neînțelegere și lucrurile cele mari se nimicesc, prin buna înțelegere împărățiile se interesă, națiunile înfloresc, științele și avuțiile se înmulțesc, fericirea de comun, și buna stare crește; ăra unde lipsesce buna înțelegere, toate se strică, toate se nimicesc, toate pier!

În fine ca de încheiere citez aci cuvintele marelui învățătoriu al nămurilor S. A. Pavel către Filipeni unde ăice: „Pe lângă aceste fraților mei! Căte sunt adevărate, căte sunt cinstite, căte sunt drepte, căte sunt curate, căte sunt iubite, căte sunt demne de laudă, orice vărute, aceste se cugetați, aceste se le faceți, și Dumnezeuul păcii va fi cu voi toți.“

Și fiind-că astăzi sărbăm întrarea în biserică a pré santei Născătorei de Dumnezeu, se înălțăm inimile și sufletele noastre către această préputernică regină a sântilor, rugându-o, ca să ne fie mijlocitoare cu rugăciunile sale la fiul ei Domnul nostru Isus Christos, ca să ne trimită Duchul înțelepciunii, Duchul înțelegerii, Duchul temerii de Dumnezeu, ca să ne povățuască pe toate căile cele drepte în toate zilele vieții noastre, amin.

La această cuvântare a răspuns părintele protopresbiter Voicu Hamsea în următorul mod:

I. A! Ziua de astăzi este o sărbătoare indoită pentru comuna noastră biserică. Sărbăm astăzi alătura cu întreaga creștinătatea întrarea în biserică a maicii Domnului, și în acelaș timp sărbăm jubileul de 50 de ani de preoție al venerabilului nostru confrate Iosif Suci. Reprivind peste timpul de 50 de ani de când sfinția sa servește altariului Domnului, aflăm, că multe a fost greutățile și luptele prin care a trebuit să trecă s-ta noastră biserică, cu toate acestea simțim de sigur o adevărată mândrie în faptul, că în comuna noastră biserică este vie și puternică alipirea și iubirea poporului către religiunea strămoșască. În această iubire aflăm o puternică garanță pentru dezvoltarea ulterioară a comunei bisericăști, pentru-că credința în Dumnezeu și ascultarea de voința lui, sunt acele bunuri mari, prin cari cel-ce le posedă înainteză și poate înainta pe toate terenele vieții. Și dacă în poporul apărținătoriu acestei comunei bisericăști este vie și puternică iubirea de biserică, atunci sunt sigur, că D-Voștră alătura cu mine constatați, că venerabilul nostru confrate în timpul celor 50 de ani de serviciu și-a dat cu totă silința tributul activității sale pastorale. Tributului acestuia noi îi vom răspunde prin stima și mulțămite ce o păstrăm în inima noastră față de zelosul lucrătoriu în via Domnului. Și sunt sigur, că această mulțămite o putem exprima în mod nimerit mai cu samă prin întărirea și înaintarea noastră în credința strămoșască și prin fapte creștinești. Acesta este tributul și respłata, care o așteptă toți cei-ce propovăduiesc cuvântul lui D-ăeu.

Dând în momentul de față expresiune mulțămitei noastre a împreună liturghisitorilor, precum și mulțămitei credincioșilor acestei comunei, slujitorului de o jumătate de veac al altariului Domnului, mă adresez aici în acest sfânt loc către sfinția ta onorabile părinte, exprimându-ți mulțămite cu care îți datorim.

Mulțămim înainte de toate lui D-ăeu, că și-a ajutat să poți împlini cu zel și cu succes grelele funcțiuni încredințate preotului, pentru-că dacă este un dar dela D-ăeu pentru omul, care ajunge în vîrstă înaintată, cu atât mai mare dar este puterea cu care te-a înzestrat D-ăeu de a pute corespunde cu demnitate timp de 50 de ani greului serviciu pastoral. Primește deci, Te rog, în numele meu și al fraților preoți, precum și în numele întregii comunei noastre bisericăști mulțămite noastră cea mai profundă. Dându-ți acest tribut de mulțămite, rugăm pe D-ăeu, ca să-ți lungască firul vieții întru mulți fericți ani.

Ambe aceste cuvântări le-a ascultat cu mare pietate poporul credincios adunat în mare număr, precum și șefii autorităților civile, cari veniseră pentru a-și exprima și din a lor parte stima și iubirea față de jubilat.

Dnpă s-ta liturghie, jubilatul a fost felicitat acasă de corporațiunile bisericăști, de societatea de lectură română și de mulți onorațiori.

În fine notez, că jubilatele a primit în această zi o mulțime de telegrame de felicitare dintre care amintesc aici că a fost felicitat de Ilust. Sa Domnul Episcop Ioan Mețian, de d-nul Atanasie Marienescu jude la tabla regăscă, de protosincelul Augustin Hamsea, pe protopresbiterul Dr. Tr. Putici etc.

Correspondentul.

Istoria

bisericei gr. or. române din Transilvania și Ungaria dela 1810 — 1846.

(Continuare.)

Înaintarea atât de mult a unirei în acest res-timp și-a avut cauzele sale. — Lipsindu-ne datele concrete de lipsă, nu putem înșira toate aceste cauze. — Totuși ne credem în drept a reduce propășirea atât de surprindătoare a unirei între anii 1810 — 1846 mai ales la următoarele cauze generale:

1. La instrucția dela 1810 către Moga. Prin această i-se impune episcopului neunit și clerului său datorințe prin cari și ei înșiși contribue la promovarea unirii și deci la descompunerea bisericăști.

Să începem probele d. e. cu punctul al VI-lea, prin care se demăndă scoterea din țară a călugărilor veniți din Muntenia și Moldova. Aceeași dispozițiune să luase și pe timpul formalelor persecuții religioase ale seclului trecut. 1) Tot interesele propa-

1) Veđi instrucția împ. dela 1746 către bărbății de încredere ai uniților. P. Bod, op. cit. manuscr. litografat p. 396.

gandei unite pretindeau și acum depărtarea imediată a călugărilor ortodocși din principatele române.

Vina lor era împrejurarea, că nu se puteau reținé, ca să nu vină și să nu îmbărbăteze pe coreligionarii lor în ădilele grele de ispită, îndemrându-i la perseveranță bărbătească în credința strămoșască.

Felul espedării din țară al menționaților păzitori ai ortodocsiei pare a fi acum mai dureros, decum era în seclul trecut; căci pe când atunci să scoteau ei din țară prin miliție, mai ales la anunțul uniților, acum în seclul present avea însuși episcopul și clerul bisericii ortodocse să-i denunțe. Dar lucru esplicabil, ocărmuitorii și totodată amicii unirei voiau prin această ca insaș biserica ort. să se lapede de ei, cari în ochii contrarilor bisericii năstre erau tulburători de pace și impededători ai episcopului „în acurata împlinire a oficiului.“ Acastă „acurata împlinire a oficiului“ se întempla de sigur abia atunci, dacă nici chiar episcopul ortodocs nu lucra contra unirii, precum dispune instrucția împ. din cestiune prin punctul al VIII-lea. Mai ales acest punct vădesce instrucția împ. dela 1810 de o nouă ediție a diplomei racoșane dela 1643, din furtunosul timp al forțatei calvinisării între Români.

Tenorul ambelor diplome era: episcopul și clerul ortodocs să nu se încumete a împiedeca propaganda îndreptată contra bisericii lor.

Altă dispoziție a instrucției împ. dela 1810, îi dă și guvernului ardelean destul teren de a promova unirea între Români; 2) ér alta, care așa ădicând sancționeză starea miseră a clerului nostru din Transilvania. Mai ales această neînaintare a preoțimii contribui, ca să trecă pe timpul lui Moga o mulțime de preoți cu comune cu tot la unire. 3)

2. Nu mai puține treceri la unire se vor fi causat și prin aceea, că neuniții plăteau sidoxie, uniții nu; 4) neuniții numai să tolerau și nu puteau pretinde dela nime ceva, ba erau împedecați de toți; uniții din contră erau apărași și ajuturași. 5)

3. Unirea între Români era forțată în comitate și săcuime și de cătră feudaliu rom. catolici. 6)

4. In fine se atribue succesul eminent al propagandiștilor și caracterului în privința confesională cam indiferent al lui Moga. 7) Drept că împrejurările

2) Prin instrucția dela 1810 i-să lasă și mai departe guvernului ardelean iurisdicțiunea în cele matrimoniale. Guvernul ardelean era până la 1842 reprezentat tot prin catolici. (Bariț op. cit. v. I. p. 620.) Etă cum apărețiază Hurmuzachi în opul cit. p. 219 ingerența prea mare asigurată guvernului prin instrucția dela 1810 cătră Moga: „... So lautete eine kaiserliche Instruction, mittel alterlich durchgeistigt entworfen zur Sicherstellung der unionistischen Glaubens, berechnet auf Wiedereinbringung des Versäumnisses der letzten 3 Jahrzehnten vorgeschrieben, überwacht und erzwingbar durch dieselbe proselyten freudliche Regierung, die zugleich Richter und partei, zugleich Schiedsrichter, Gegner und Vollzieher der eigenen willkürlichen Beschlüsse war.“

3) P. Maior, op. cit. p. 140.

4) P. Maior, op. cit. p. 118—119.

5) Veđi instrucțiunea împ. din 1810 cătră episc. Moga și P. Maior op. cit. p. 136—141.

6) Bariț, opul cit. v. I. p. 615.

7) Dr. Pușcariu, Manual de ist. bis. II. p. 67—68.

din timpul 1810—1846 atât de favorabile propagandei unite, când episcopul condamnat la o nedemnă și culpabilă pasivitate se pare a fi fost chiar și în lăuntru rezidenței sale supraveghiat 8) nu era prea mult de așteptat dela Moga. Ar fi potut inse căuta și obținé vr'un remediu contra iper zelului de propagandă și în fața instrucției împ. dela 1810, dacă nu ar fi preferat de a nu se strica nici de cum cu confrății sei uniți, (Bob și Leményi), dela care credea a primi mult sprijin. 9) In această critică situație ne ce putea alta face, decât de a-și oprima durezza simțită la multele treceri la unire. 10) Așadar „în puțina sa pregătire și mai puțina energiă“ nu se scia afla; și purta doliu în totă vieța fără că să scie delătura cauzele acelu doliu. 11)

Necumpătul propagandei unite din acest timp aduse mult rău poporului român. Insuși episcopul urit Ioan Leményi, trebui să se convingă despre această cu ocasiunea visitațiunii sale canonice dela 1833, când se cređu îndemnat de a lua decisiunea, ca pe viitor numai comune întregi să fie aduse la unire, 12) ér că Moga intercală între cunoscutele sale cereri dela 1837 cătră dieta ardeleană și următoarea: „In căsătoriile mestecate femeea totdeuna să primescă religiunea bărbatului, pentru că primirea a lor doi parochi de religiuni deschilinite în aceiași familie, mai vėrtos de e săracă, servesce spre mare greutate și neîndemănă. 13)

Că opera de descompunere a bisericii năstre ardelene, operă continuată cu deosebire de cătră confrății năștrii uniți cu prospecte mai sigure acum pe un timp de aprriere respective solidaritate și frățietate

8) Tot Dl Dr. I. Pușcariu e de parerea (ibidem), ca unitul Budai secretariul și prin urmare „cheia la tôte afacerile episcopiei... era impus din partea celor ce aveau interes de a se propaga unirea precum era odinioră teologul iesuit pe lângă episcopul uni.“ Nu a vom contrađice nepretențiosei marturii a unitului Bariț (op. cit. v. I.), că unitul Aron Budai ar fi ajuns în postul de secretar chemat de adreptul de cătră episcopul Adamovici în lipsă totală de bărbăți apți dintre neuniți, ce apoi prea ușor de cređut, că un episcop zelos și devotat ortodocsiei, ca Adamovici să fi fost silit să prefere a lucra întru binele ortodocsiei alătura cu un secretar unit numai din cauza aptitudinii acestuia, care ca funcționar la tesaurariat poreda bine limba diplomatică de pe atunci (cea latină.) In lipsă de contraprobe nu desavuăm pe eminentul istoric Bariț. Să admitem, că Adamovici n'ar fi putut afla nici un bărbat dintre coreligionarii săi ardeleni, care să posedă cunoșcința teinică a limbei oficiöse de atunci. Accentuăm numai, că Budai de fapt era pe lângă episcopii neuniți, aceeaș ce era odinioră teologul iesuit pe lângă episcopul unit de Făgăraș.

9) Hintz, op. cit. p. 49.

10) Tot acolo.

11) Nu puțin va fi ajutat unirea în periodul ce-l tratăm și nouăle referinți naționale și confesionale. Până pe timpul lui Iosif II. erau raporturile confesionale între uniți și neuniți dintre cele mai dușmănoșe. P. Maior însuși reaminteșce „urgia religiösă“ ce domnia și până pe timpul său în sinul poporului român din Ardeal. Acastă stare a Românilor în privința confesională trebuia schimbată spre bine, dacă nu voia poporul român să fie împins spre peire. Acastă datorință li-o puseră la inimă la finea secolului trecut Samuil Clain, Șincai și P. Maior.

12) Bariț, op. cit. v. I. p. 517.

13) Trausch cu drept opunea la această propunere legi, cari opriau silirea conșcinței. Pecat numai, că aceleași legi nu le aplica dēnsul și la referințele din săsime, unde de asemenea trebuia să-ți schimbi religiunea cu cea luterană, ca să ajungi la funcțiuni.

între ambele cleruri române și prin urmare între ambele tabere confesionale, nu ajunse a avea și mai mult succes pentru unire, decât cel arătat prin cifrele statistice de mai sus, este de sigur a se explica numai din statornicia poporului român pe lângă biserica și legea sa și din alte cauze, dintre cari trei de sigur merită deosebită relevare.

a) Involuntar contribuiau la apărarea periclității noastre bisericești fenzalii protestanți. Ostili în general romano-catolicismului lucrau contra unirei, căci se temeau că prin unire devenind bisericile române recunoscute, vor fi siliți a-le inzebra cu pământuri drept sesiuni parohiale. Să temeau adecă de a pierde mai mult cu o sesiune parohială, ce ar avea în sensul legilor să o pună la dispoziția preotului român local, dacă ar fi unit. — De altcum nu odată căutau ocasiunea de a mai strimtora preponderatul romano-catolicism.

Astfel aruncă Corónei protestanții în dieta dela 1834, a cărei majoritate ei ajunseră a o forma, între altele și vina asupra bisericeii neunite, ér la 1833 de sigur la stăruința lor să desființeze în unele comitate din Ardeal esamenul de șese săptămâni, sau așa numita catechisație pentru cei ce pretindeau să li-se permită a trece dela biserica rom. catolică la cele acatolice; dar înzadar fu și acesta sbuciumare, căci curtea reașează în grabă în atinsele comitate desființatul esamen¹⁴⁾ ce atât de avantajos era unirii prin amênarea lui sub diferite preteste.¹⁵⁾ Acest esamen memorabil să susținu și în Ardeal ca în Ungaria, în decursul întregului nostru period.

(Va urma)

Iulian Suciu.

Apostatul.

Creștinul, ce-și lasă legea,
Întru care s'au născut —
Cum pôte aștepta bine,
Dela Cel ce l'au făcut ?

Ca apostat, ce defaimă,
Sfânta cruce, pre Christos :
Ce pôte se-'l mai ajute,
Ca să fie norocos ?

Ca pângăritor de lege,
Și ca creștin huiduit
Cum mai pôte spera raiul,
Și să fie mântuit ?

Ér' în fața lui Dumneșeu,
Cum mai pôte fi ertat,
Când după atâte rele,
E vrednic de condamnat ?

Dar lăsăm, să nu întrebăm !
Sus în ceriu e Dumneșeu,

¹⁴⁾ Dr. Pușcar, documente etc. p. 195.

¹⁵⁾ Br. Wesselényi, Szózat etc. p. 85—86.

Care-'l vede, ce lucrază,
Și îi va răsplăti cu réu.

Va veni o și odată,
O și grea, de judecată !
Când va da el socotéla
De viéța lui pătată.

Va fi tras la întrebare :
Cum de și-a lăsat credința ?
Vai și-amar va fi de dênșul :
Il va bate Provedința !...

Chitighaz, 2/14 Dec. 1896.

Ioșif-Ioan Ardelean.

D I V E R S E.

* *Parastas.* Dumineca trecută s'a oficiat în biserica catedrală un parastas prin preoțimea din localitate, ridicându-se rugăciuni cătră Cel Atotputernic pentru odichna fericitului întru aducere aminte Archiepiscop și Metropolit Andreiu Șaguna. În cuventarea ținută cu această ocasiune de protosincelul Augustin Hamsea s'a accentuat cu deosebire două momente din viéța réposatului, și anume: faptul, că prin activitatea neobosită a dênșului ajutat de fruntașii clerului și poporului am reîntrat în vechia programă de viéța a poporului român de a-ne apăra și desvolta individualitatea noastră națională prin biserica și desvoltând și întărind puterea bisericeii; și b) căldura credinții, cu carea réposatul a lucrat cu mult succes un lung șir de ani pre terenul pastoral, pre terenul literaturii bisericești, precum și pre terenul desvoltării organismului bisericeii conform vechilor instituțiuni canonice ale bisericeii ortodoxe.

* *Noul metropolit din Serajevo.* Nicolau Mandici, nou numitu' metropolit gr. or. în Serajevo, în locul decedatului Nicolaievici, a sosit Sâmbătă în Serajevo, din Doluja — Tuzla, unde a fost pân'acum ca episcop. Dumineca trecută a fost instalat în scaunul său.

* *Deputați congresuali* dintre mireni pe teritoriul apartinătoriu jurisdicțiunii consistoriului a r a d a n au fost aleși următorii domni și anume: În cercul Arad Romul Ciorogariu profesor în Arad. În cercul Radna Teodor Ceonțea profesor în Arad. În cercul Giula Dr. Nicolau Oncu directorul institutului „Victoria“ în Arad. În cercul Vilagoș Aurel Suciu avocat în Arad. În cercul Ienopolea George Feier avocat în Boroșineu. În cercul Buteni Petru Truța avocat în Arad. În cercul Halmagi Dr. Constantin Groza medic în Gurahonț. În cercul Birchș Dr. Eugeniu Moesonyi mare proprietar în Capolnaș. În cercul Chisétu George Ardelean avocat în Timișóra. În cercul Lipova Dr. Zeno Moesonyi de Foen mare proprietar în Bulci. În cercul Vinga, Vincențiu Babeș membru academiei române. În cercul Timișóra Paul Rotariu avocat, Timișóra. În cercul B.-Comloș Dr. Nestor Oprean avocat în S.-Nicolaul-mare.

* *Himen.* D-nul Romul Nestor ales preot în Cenadiul-magiar și-a încredințat de viitoare soție pe

d-șora Veturia Crișan fca d-lui notariu T. Crișan din Seleuș. — Felicitările noastre!

* *Simțeminte umane.* Locuitorii Indiei se luptă cu desperarea din cauza fometei, ce grasază de mai mult timp. Față de plaga acésta Rusia ș'a arătat generosă. După cum se scrie din Petersburg, direcțiunea căilor ferate în urma unui ordin de sus, a esmis telegrafice un circulariu către toate oficiile căilor ferate, în care se demândă, că bucatele trimise nenorociților din India, au să fie gratis transportate până la Odessa, asemenea au să fie îngrijite și în magazinele gărilor până când se vor transporta pe corăbii mai departe.

* *Plóie artificială.* — Profesorul Errea, din Bruxelles, destăinuște o experiență, pe cât de simplă, pe atât de instructivă, asupra modului cum se produce plóia artificială. El a luat un păhar de sticlă cam de 20 cm. înalt și de 10 cm. larg. A umplut păharul pe jumătate cu alcool de 92 grade, l'a acoperit cu o placă de porțelan și l'a aședat apoi într'o baie caldă. A scos cu îngrijire, fără a clătina lichidul, păharul din baie și l'a aședat încet pe o masă. Lichidul a început să desvólte o cantitate mare de vapori, cari se aședau în formă de nori, pe placa de porțelan. Récindu-se placa de porțelan, vaporii au început să se condenseze și să cadă în picături mici, în formă de plóie. Observându-se stropii cu microscopul, aveau un diametru de 40—50 miimi de milimetru. La început, norii formați din vaporii de alcool, se ridicau până la placa de porțelan; în urmă, condensându-se și devenind mai grei, se lăsau mai jos, așa, că între placa de metal și norii de vapori, se putea observa o zonă fără nori. Plóia, ast-fel preparată, ține jumătate ceas; câte o dată, și mai mult. Același lucru se petrece și în natură. Aci, în loc de alcool, avem oceanele; placa de porțelan, e cerul albastru, și zona fără nori, e spațiul senin dintre nori și cer. E interesant, că acésta experiență atât de simplă, s'a făcut pentru prima dată în zilele noastre. Experiențe, de felul acesta, s'au făcut și în trecut, însă mult mai complicate ca acésta.

* *Mulțămită publică.* Economul Nicolau Vug din Ilteu până a fost în viață din iubire creștinăscă nutrită către s. noastră biserică a donat un luster în preț de 50 fl. v. a. érá în óra ultimă a vieții făcându-și testamentul, a testat tot pe séma s. noastre biserici din Ilteu suma de 115 fl. v. a., care s'a și depus spre fructificare la Institutul de credit „Victoria“ în Arad pentru care fapte în numele comitetului și sinodului parochial din Ilteu vin și pe acésta cale și đic, ca jertfa adusă de reposatul Nicolau Vug pe altariul s. biserici să fie bine primită înainte lui Dumneđeu, érá sufletul lui să se așeze în locașurile dreptilor. — Ilteu, la 21 Dec. 1896. — Alesiu Vesalon, paroch.

* *Un exemplu bun de urmat.* Locuitorii comunei Cașo din comitatul Zemplin, au încheiat o legătură între sine, că se vor abține sub pedépșa de bani dela folosirea beuturilor spirituóse. Contrafăcătorii se vor pedepsi cu considerabila sumă de 50 fl., cari pedepse

vor intra într'un fond anume înființat pentru promovarea intereselor școlare.

Reuniunea învățătorilor r. gr. or. aradani, districtul din dreapta Muréșului.

Nr. 120/1896.

Concurs literar.

Conform decisului 25 din ședința a doua a adunării generale ordinare dela 9 Maiu n. 1896 și conform punctului II din raportul general al comitetului, escriem prin acésta premiu de 100 fl. v. a. (200 coróne) pentru cea mai bună carte românească, menită ca manual în școla poporală, din orice ram al învățământului, cu termin de concurs până la 1 Sept. n. 1897, pe lângă următoarele condițiuni.

1) Cartea se conțenă întreg materialul de învățământ al ramului respectiv.

2) Cuprinsul se nu fie vast, dar împărțit în grade concentrice; se fie espus în stil clar și concis, ér ortografia se fie a academiei.

3) Lângă manuscriptul scris în trei esemplarie anonime, se se accludă o cuvertă sigilată și provăduță cu un motto, carea se conțenă în lăuntru numele autorului.

4) Dreptul de proprietate se va regula spețial între reuniune și autor.

5) Manuscriptele se se trămită la adresa preș. reuniunii în Arad, cel mult până la terminul susamintit.

Arad, din ședința ordinară a comitetului central, ținută la 5/17 Decembre 1896.

Teodor Ceontea,

președinte

Nicolae Ștefu,

secretar I.

Concurs.

Să escrie concurs pentru stațiunea de învățatoriu din comuna Leucusesci, basat pe ordinațiunea Venerabilului Consistoriu din 4/16 Decembre a. c. Nr. 6762.

Salariul învățătoresc 300 fl.; 10 fl. conferință; 5 fl. scripturistă, érá 30 fl. totdeuna la 1 August dela prețul disponibil Constantin Rosa; cortel liber cu grădină de legumi de 800 stânjani □, precum și 800 □, afără de comună, 24 metri lemne, din care are a-se încălđi și școla.

Dela recurenți se cere se aibă calificațiunea legiunită, precum și a se presenta în vre-o Duminecă, ori sêrbatore în biserica de aici, spre a-și arêta desteritatea în cant și tipicul bisericesc.

Actele referitoare la alegere au a-și-le trimite inspectorului școlar Adam Rosa în Leucusesci, poșta ultimă Betlenháza, comitatul Caraș-Severin, până în 2 Faur st. v. în care și va fi și alegerea.

Leucuseșci în 8/20 Decembre 1896.

În conțelegere cu comitetul: ADAM ROSA, m. p. inspector școlar.

—□—

Pentru îndeplinirea stațiunei învățătoresci din comuna Fiscut, protopreshiteratul Lipovei se escrie concurs de nou cu termin de alegere pe Dumineca în 19/31 Ianuaríu 1897. pre lângă următoarele emoluminte:

a) În bani gata 140 fl v, a. b) În naturale 24 Hec-

tolitre grâu. c) 4 jughere pământ estravilan d) 8 stângini de lemne, din care 4 sunt a învățătorului, ér 4 a școlii. e) Pentru scripturistică 4 fl. v. a. f) Dela înmormântări unde va fi pofit 40 cr. g) Locuință liberă cu grădină de 400 stângem □. h) Pentru cureșenia saiei de învățământ sè îngrijește comuna.

Reflectanții la acest post sè aviséză ca recursesle lor ajustate după recerintele legii, adresate comitetului parochial, a-le trâmite Rev. Domn protopresbiter Voicu Hamsea în B.-Lippa, până la terminul sus indicat, avènd pențenții în timpul acesta a se presenta în Sf. Bis. din Fiscut, spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Dat din ședința comitetului parochial gr. or. rom. țenută în Fiscut la 5 Decembre st. v. 1896.

Pentru comitetul parochial.

Sava Seculin, m. p.
paroch, preș. com. par.

În conțelegere cu mine: VOICU HAMSEA, m. p. protopop.

— □ —

Conform ordinului Veneratului Consistoriu dtto 2/14 Martie a. c. Nr. 1243 sè eserie concurs pentru deplinirea parochiei de a III clasă din **Aciuma** și filia **Poiana** protopopiatul Halmagiu, cu terminul de alegere **30 de zile** dela prima publicare, pre lângă următoarele emoluminte:

a) birul parochial dela 280 numeri de case, câte una măsură cucuruz sfăremat. b) stolele îndatinat.

Din acest venit, alegèndul preot va avea a da $\frac{1}{3}$ parte emeritului preot Ioan Vușdea pe cât timp va fi în viță.

Doritorii de a ocupa această parochie sunt avisati ca recursesle lor provèdute cu tôte documentele prescise și adresate comitetului parochial ale trimite protopresbiterului Ioan Groza până la 28 Decembrs st. v. în Halmagiu.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: IOAN GROZA, m. p. protopop.

— □ —

Sè eserie concurs pentru îndeplinirea definitivă a stațiunii învățătoreșci de clasa a II-a dela școla de fete gr. ort. română din **Pâncota** cu termin de alegere pe **26 Ianuarie** (7 Februarie 1897.)

Emolumintele sunt: a) salar anual 400 fl. v. a. b) cuartir cu grădină, c) trei orgii lemne numai pentru încăldirea saiei de învățământ, d) pentru curatorat 10 fl., e) pentru spesele de conferință și scripturistică sè va îngriji comuna bisericescă.

Reflectanți la acest post, pot fi numai învățători cu cualificația recerută pentru clasa a doua și cu capacitate de a instrui și conduce cor vocal: ceia ce în decursul anului prim dacă nu ar dovedi, din salariul indicat sub a) i-sè detrage 100 fl. — rămânènd salariul numai de 300 v. a.

Reflectanții sunt avisati a sè presenta în sta bisericeă din **Pâncota**, spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic, ér recursesle lor instruate conform presciselor legii adresate comitetului parochiei **Pâncota**, a le suscerne P. On. Domn protopresbiter Georgiu Popovici în Șiria (Roman-Világos) până la 19/31 Iannarie 1897.

Pâncota la 20 Novembre v. 1896.

Filip Leuca, m. p.   *Simeon Buda, m. p.*
preș. com. par.   not. com. par.

În conțelegere cu: GEORGIU POPOVICIU, m. p. protopresbiter inspector.

— □ —

Devenind stațiunea învățătoreșcă din comuna **Sacadat**, tractul **Pesteșului**, comitatul **Bihor** vacantă, prin mutarea fostului acolo învățătoriu **Ioan Antonescu** prin acesta sè eserie concurs cu termin de alegere pe **1/13 Ianuarie 1897.**

Emolumintele sunt: 1. Cuartir liber cu grădină de legume; 2. bani gata 300 fl. v. a.; 3. stolele usuat cantonale, și anume: dela un mort mare 1 fl.; dela un mort mic 50 cr.; dela cununie 50 cr.; 4. pentru conferință 1 fl.

Doritorii de a ocupa această stațiune sunt pofitiți a-și trimite petițiunile instruate conform Statutului Organic și a-le adresa subsemnatului în **Lugașul de sus p. u. Élesd** până la terminul susindicat, ér până atuncea a-sè presenta în s. bisericeă spre a-și arăta desteritatea în tipic, și cântările bisericesci.

Sè observă, că alegèndul învățătoriu numai după proba și servițiul de 1 an se va întări definitiv.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: TEODOR FILIP, m. p. protopresviter, inspector școlar.

— □ —

Nr. 776/1896

Sè eserie concurs pentru deplinirea parochiei vacante de clasa a II-a din **Darvașiu**, protopresbiteratul **Oradiei-mari**, cu termin de alegere pe **12/24 Ianuarie 1897.**

Emolumintele sunt: 1. Casă parochială cu intravilanul prețuită în 40 fl. 2) 50 jugere pamânt arătoriu, fènaț și pășune prețuit în 350 fl. 3) Bucate: 10 cubule grâu și 10 cubule orș prețuită în 100 fl. 4) Bani de clacă 20 fl. 5) Venitele ștolari 90 fl. Suma totală 600 fl.

Recurentții vor avè recursesle lor instruite cu documintele prescise de stat. or. și §-ul 15. lit. b) din regulamentul pentru parochie adresate comitetului parochial din **Darvaș**, a-le trimite subscrisului protopop în **Oradea-mare** până în 10/22 Ian. 1897, avènd până la alegere a-sè presenta în s.-bisericeă din **Darvaș**, spre a-și arăta desteritatea în cele bisericesci.

Se observă, că contribuțiunea directă erarială după pământul parochial o-va solvi preotul alegènd.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: TOMA PACALA m. p. protopop.

— □ —

Pentru îndeplinirea parochiei vacante de clasa primă din comuna **Chesinț**, în protopresbiteratul **Lipovei**, sè eserie concurs cu termin de **30 de zile** dela prima publicare în fôia „**Biserica și Școla**”

Emolumentele împreunate cu acesta parochiă sunt: Una sesiune parochială, un plaț parochial. birul preoțes și stola usuată, cari tôte la olaltă computeate în bani, dau un venit anual de circa 800 fl. v. a.

Doritorii de a ocupa această parochiă, sunt avisati ca recursesle lor ajustate conform dispușățiunilor legali în vigóre, și adresate comitetului parochial din **Chesinț**, sè-le subscèrnă subscrisului protopresviter în **Lipova (B.-Lippa)** până la termin: susindicat; precum și de a-sè presenta în vre-o **Duminecă** ori sèrbătóre în sta bisericeă din **Chesinț** spre a se face cunoscut poporului și a-și arăta desteritatea în cele rituali și respective în oratoria bisericescă.

Chesinț la 24 Noemvre 1896.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: VOICU HAMSEA, m. p. protopop.

— □ —